

תמונת תבוסה

אילת זהר

שווייץ ויפן הן שתיים מהמדינות המשגשגות ביותר בעולם כיום. בשני המקרים, השגשוג קשור במדיניות ניטרלית או פציפיסטית. בשניהם מדיניות זו לא נולדה מבחירה אלא בעקבות הפסד במלחמה, שהוביל את ראשי המדינה לקבל את התבוסה ולכפור ביכולתו של הכוח הצבאי. ישראל העכשווית רודפת עדיין אחרי תמונת ניצחון. אבל הגיע הזמן שתחפש דימוי חלופי שיביא בחשבון אפשרות של תבוסה אידיאולוגית, שתניח לנו להיחלץ מן ההסתבכות האינסופית שאנחנו נתונים בה

ינואר 2026

ב-13-14 בספטמבר 1515 נערך קרב מריניאנו במישורים שמדרום מזרח לעיר מילאנו במחוז לומברדיה שבצפון איטליה. הקרב ניטש בין צבא "הקונפדרציה הישנה" של שווייץ ובין הצבא הצרפתי בראשותו של המלך פרנסואה הראשון, שחבר אל כוחות רוכבי הסוסים מצבאות גנואה וונציה. השווייצרים, שהחזיקו אז במילאנו, פתחו בהתקפה על צבא צרפת דרך המישורים הביצתיים שבסביבות הכפר מריניאנו. במשך שמונה שעות עמדו הצדדים זה מול זה בשוויון כוחות וללא הכרעה, עד שהתערבותם של הפרשים הוונציאנים הכריעה את הכף. התמרון הסתיים בניצחון הצבא הצרפתי ובנסיגתו של צבא השווייצרים בחזרה אל האלפים, ועימו 12,000 פצועים והרוגים שנפלו בקרב הזה. הכישלון בקרב ומספר הנפגעים העצום הביאו בסיכומו של דבר לחתימת חוזה השלום בין צרפת והקונפדרציה הישנה של שווייץ בנובמבר 1515.^[1] הקרב הזה הביא לקץ המאמצים השווייצריים להשיג שליטה על לומברדיה והגביל את המדיניות ששאפה להתרחבות, ואשר הביאה לכישלון באיחוד שווייץ לאורך השנים. בהשפעת תוצאותיו הקטסטרופליות של הקרב, שווייץ בחרה להפסיק לקחת חלק בסכסוכים בינלאומיים ובפוליטיקה של כוחות צבאיים, ולשלול את הכאב והעלות הגבוהה הכרוכים במעורבות צבאית. בהדרגה היא נסוגה משאיפות טריטוריאליות וצבאיות, אולם מעמדה הפורמלי כמדינה ניטרלית הוכר על ידי מדינות אירופה האחרות רק בוועידת וינה ב-1815. במאה התשע-עשרה, בעת שמדינות אירופה האחרות הנהיגו מדיניות של אימפריאליזם והתפשטות עולמית, שווייץ המשיכה

לקיים את מדיניות הניטרליות שצמחה מתוך התבוסה בקרב מריניאנו, והיא דבקה במדיניותה זו עד היום. מה שהחל בתבוסה בקרב, אירוע שנראה כי משונה להציבו במוקד הזיכרון הלאומי, הוא אחד הגורמים שהביאו בסיכומו של דבר להצלחתה ולשגשוגה של שווייץ, ליציבותה ולעושר הרב שצברה.

כשלוש-מאות שנים מאוחר יותר, ב-1848, החלה שווייץ להתארגן גם כמדינה פדרלית, ובמחצית השנייה של המאה הוקמו מוסדותיה הלאומיים. ב-1891, בתום מאבק ארוך בין הקנטונים על הזכות להקים מוזיאון לאומי, גברה ציריך על באזל, ברן ולוצרן וזכתה להקים את המוזיאון בשטחה. בשנה שלאחר מכן הציע היינריך אנגסט, מנהלו הראשון של המוזיאון, לעטר את קירותיו בציורי פרסקו שיתארו את קרב מורטן (1476) או את קרב מריניאנו. אנגסט ביקש להקים מונומנט שיעורר סנטימנט עז של גאווה לאומית ביחס לקונפדרציה הישנה וימשוך לשווייץ גם תירות בינלאומיות.^[2] הוא פנה אל הצייר פרדיננד הודלר^[3] עם הרעיון לעטר את קירות המוזיאון הלאומי בציורים המתארים סצנות מתוך קרב מריניאנו והנסיגה ממנו – האירוע המכונן שנחשב לרגע שבו נוצרה הניטרליות של שווייץ. ואולם אף שהתבוסה של כוחות הקונפדרציה הישנה אמנם הייתה המניע העיקרי של השווייצרים לפרוש מעסקי מלחמה, התפיסה כי היא הייתה הגורם שעודד החלטה זו הייתה שרויה במחלוקת בקרב הפוליטיקאים המקומיים ואנשי המוזיאון, וחלקם התנגדו להצבת הציור במרכז המוזיאון הלאומי.

פרדיננד הודלר בנה את שמו כצייר אוונגארדי בשנות התשעים של המאה התשע-עשרה בתקופה שהייתה מלאת אפשרויות עברו. הוא נעתר לבקשתו של אנגסט, הכין סקיצות לציור והגיש אותן ב-1896 לתחרות שעליה הכריז המוזיאון שהוקם לא מכבר. לאחר שזכה הוא שינה את הסקיצה כמה פעמים והוסיף לה דמויות, רמחים וחרבות כדי ליצור קומפוזיציה דרמטית יותר, לתת לדמויות כיוון אחיד ולהדגיש את רגע התבוסה הגורלי.

הודלר, שחיבב את הרעיון של תיאור התבוסה כגורם להצלחה, שלח לאישורו של המוזיאון ספר סקיצות. האיקונוגרפיה של הציור הדגישה את גופות הלוחמים והפצועים הרבים הנגררים בעקבות השיירה בדרכה בחזרה אל האלפים, לאחר התבוסה בקרב. כשנה מאוחר יותר הוא אמר כי הציור של תבוסת מריניאנו מאפיין את העם השווייצרי מתוך הנכחת גבורתם של הלוחמים, כוחם, עמידותם ואחוותם גם ברגעים של חוסר הצלחה. הודלר בחר לצייר את אותו רגע של תבוסה כמומנטום הכרחי בהתפתחותה של שווייץ המודרנית: הבחירה בניטרליות. אמנם שווייץ לא נטשה לחלוטין את דרך ההגנה העצמית ויש לה צבא חובה קטן ומאומן, אולם בפועל הוא לא הופעל מעולם, וקיומו נועד לאותת שלא תיתכן התקפה על המדינה.

שאיפות התפשטות

כמו בשווייץ, גם ביפן התבוסה המוחצת במלחמת אסיה והאוקיינוס השקט יצרה שינוי תודעתי עמוק בתוך העם והחברה. כניעתה של יפן ללא תנאי באותה מלחמה הניעה את המעבר מחברה פשיסטית, אימפריאליסטית וקיצונית בעלת שאיפות התפשטות ושליטה לחברה יצרנית ושקדנית, נאמנה לעקרונות של פציפיזם ודמוקרטיה. בספרו המכונן *Embracing Defeat* הציג ג'ון דאוור, היסטוריון של יפן, מהלך מנומק היטב: הוא טען כי הצלחתה ושגשוגה של יפן בשנים שלאחר המלחמה נבעו מאימוץ מלא של

התבוסה ושל הכוחות המביסים (כלומר ארצות הברית), ומיכולתה להכיל את הכישלון הנורא ואת מה שהוליד אליו ולגייס זאת לצורך שיקום.^[4] לאחר תהליך מודרניזציה שהחל ב-1868, ובו התחוללה ביפן מהפכה עמוקה ומודרניזציה בתחומים רבים - מתיעוש ועד חינוך, מקפיטליזם ועד מיליטריזם, מאימוץ פרקטיקות של קולוניאליזם ועד שימוש בסגנונות אמנות אירופיים - תום מלחמת אסיה והאוקיינוס השקט בכניעה ללא תנאי ב-1945, וההרס המוחלט ששרר אז ביפן, הוכיחו כי אימוץ המודרניות אינו מבטיח הצלחה ללא סייג.

עבודת הווידיאו **מתנת הים: להניף את הדגל בפסגת הקרב** ("Gift of the Sea: Rising a Flag on the Summit of the Battlefield", 2010) של יאסומאקה מורימורה, אחד מחשובי האמנים העכשוויים של יפן, מתבססת על תמונת הניצחון המפורסמת של ג'ו רוזנטל **הנפת הדגל באיוו ג'ימה**, שסימנה עבור הקהל האמריקאי את המהפך בקרבות בזירת האוקיינוס השקט. מורימורה הפך את התצלום של רוזנטל לווידיאו ארט; במקום דגל הפסים והכוכבים המופיע בתצלום המקורי, מעל הסצנה של מורימורה מתנוסס דגל לבן. עבודה זו העמידה בפני הקהל את התחושה הקשה של תבוסה, שהיא צידו האחר של הניצחון, וחושפת את מחיר המלחמה (והניצחון) אצל אלה שנוצחו והפסידו במערכה.

בנחישותם להפוך לאומה מודרנית, אימצו היפנים את אירופה כמודל המושלם לשאיפותיהם. מסמני הקדמה של יפן היו המדע והמחשבה הרציונלית - שהיו לגורמים הראשונים במעלה להתפתחותה - אך גם הלאומיות והקפיטליזם, פועל יוצא של תהליכי המודרניזציה. האמונה בלאומים ובמדינות המפותחות והמתקדמות מן הזן האירופי שהתפשט ברחבי העולם, והשוואתם לאומות נחשלות שהיו נתונות לכיבוש קולוניאלי, הן שדחפו את היפנים להזדהות עם המודל ועם מערך הערכים האימפריאלי. מתוך כך הם יצרו קיסרות בעלת שאיפות התפשטות לפי המודל האימפריאלי האירופי.

יפן יצאה במסע התפשטות קולוניאלי נרחב שתחילתו ב-1869, כשנה לאחר רסטורציית מייג'י.^[5] היא אימצה את ערכי המודרניות המערבית, השתלטה על האי הוקאידו והתנכלה באופן שיטתי לבני קבוצת האיינו, שהיו תושביו. לאחר מכן, ב-1879, כבשה את הארכיפלג של ריוקיו, המוכר יותר בשמו היפני אוקינאווה. שתי הטריטוריות הללו הפכו למחוזות של יפן, וההשתלטות עליהן כללה פגיעה קשה באוכלוסיות המקומיות ואילוצן לעבור תהליכים של יפניזציה ולמחוק סממנים של תרבויותיהן.

המשך המהלך האימפריאלי היה בהכרזת מלחמה על סין ב-1894, שהסתיימה בניצחון סוחף ב-1895 ובהוספתה של קולוניה חדשה: האי טאיוואן, שתושביו היו עתידים לשמש חיילים נאמנים בצבאו של קיסר יפן במהלך חמשת העשורים הבאים. כעשור מאוחר יותר, הכריזה יפן מלחמה על רוסיה והביסה אותה.

בתקופתו של הקיסר שוֹוֹה (הירוהיטו), שעלה לשלטון ב-1925, נמשכו המהלכים האימפריאליים ביתר שאת. ב-1931 פלשה יפן למנצ'וריה שבצפון מזרח סין והקימה ממשלת בובות. מכיוון שמוסדות חבר הלאומים גינו את יפן על פלישתה למנצ'וריה, החליטו היפנים ב-1933 לנטוש את המוסד הבינלאומי בתואנה כי פלש ל"ענייניה הפנימיים של יפן" ולנקוט גישה של "עם לבדד ישכון". בה בעת הם ראו עצמם

כמושיעיה של אסיה מציפורני הקולוניאליזם האירופי הנצלני והבוגדני, ולכן המשיכו במדיניות "מרחב השגשוג המשותף של מזרח אסיה", שבפועל הייתה מדיניות קולוניאלית של ניצול ופגיעה בעמי אסיה באופן שלא נבדל בהרבה מהקולוניאליזם האירופי.

ב־1937 פלשה יפן לסין במהלך שסיבך את יפן בתוך הענק האסייתי עד לתום המלחמה. במסגרת זו חתמה יפן על שותפות עם מדינות הציר, גרמניה הנאצית ואיטליה הפשיסטית, תוך התפשטות נוספת אל מדינות בדרום מזרח אסיה ובהן אינדונזיה, סינגפור, וייטנאם והפיליפינים, ואפילו השתלטות על מערכות האיים בדרום האוקיינוס השקט ואיומים בפלישה לאוסטרליה. כל אלה הביאו את יפן להימתח עד מעבר לכוחה, בכל היקפו של האוקיינוס השקט וארצות דרום מזרח אסיה. התקפתה על ארצות הברית בפרל הרבור סימנה את תחילתן של שלוש שנות קרבות קשים ועקובים מדם באיי האוקיינוס השקט, שלבסוף הביאו את צבא ארצות הברית אל אוקינאווה. לאחר קרב אלים במיוחד שבו הצבא היפני הנסוג תבע מתושבים מקומיים להתאבד כדי שלא ישתפו פעולה עם האמריקאים, נכנעו היפנים, ואילו האמריקאים קנו לעצמם אחיזה צבאית באיי הבית של יפן; אחיזתם שם נמשכת עד היום. עם ניצחון האמריקאים באוקינאווה קצרה הדרך להכנעתה של יפן. מלחמת אסיה והאוקיינוס השקט הסתיימה בהטלת שתי פצצות אטום על הירושימה ונגסאקי, ב־6 וב־9 באוגוסט 1945; ב־15 באוגוסט נכנעה יפן ללא תנאי.

כעבור כשבועיים, ב־2 בספטמבר, נערך טקס הכניעה של יפן על סיפונה של אוניית הקרב מיזורי במימי מפרץ טוקיו. הגנרל דאגלס מקארטור, המפקד העליון של כוחות בעלות הברית בזירת האוקיינוס השקט, אמר בנאומו כי במלחמה זו ניצחו כוחות האור את כוחות החושך וכי הצדק הליברלי ניצח את הפשיזם העולה, והוא רואה בזה צדק מוחלט ואפשרות להשכנתו של שלום בעולם.^[6]

קבלת התבוסה

כניעתה של יפן ב־1945 חתמה את 77 שנותיה כאימפריה מיליטנטית ובעלת שאיפות התפשטות. כניעתה במלחמת אסיה והאוקיינוס השקט סימנה את תום עידן השאיפות האימפריאליות, שבשנותיה האחרונות הגיעו לכדי התפשטות ותוקפנות במרחבים אדירים ולתחושת תסכול מתעצמת מול כוחות האירופיים והאמריקאיים.

התמונה שצילם גאיטנו פאילצ'ה בשגרירות האמריקאית בטוקיו, שהפכה למעונו של הגנרל מקארטור, השליט החדש של יפן, סימלה עבור רבים את הרגע שבו חלחלה לתודעתם ההכרה בכניעתה של יפן. בתצלום נראה הקיסר עומד מתוח ועצבני, נכלם לנוכח הסיטואציה, ולצידו מתנשא מקארטור, ידיו משולבות מאחוריו בנושלתניות, והוא נראה כאדון הבית. כעבור חמישים שנה יצרו שתי אמניות יפניות, יושיקו שימאדה ובובו דה לה מדליין, פרודיה על התצלום הזה שהציגה "תמונת חתונה" של השניים; עבודה זו משקפת את האופן שבו הפנימה יפן את התבוסה ואת הפיכתה למנוף לשינוי דרמטי, להתפתחות ולשגשוג.

התבוסה המוחצת והכניעה ללא תנאי הביאה למערך של שינויים עמוקים. החוקה החדשה של יפן נכתבה כולה בידי אנשי משרד המשפטים האמריקאי, לאחר שטיוטות אחדות שהציעו חברי הקבינט החדש ביפן לא שיקפו את הרוח הדמוקרטית ליברלית שהאמריקאים ציפו לה. החוקה החדשה, שהתקבלה על ידי הפרלמנט בנובמבר 1946 ונכנסה לתוקף במרץ 1947, הכריזה כי יפן תהיה מדינה דמוקרטית שהריבון בה הוא העם, והקיסר הוא סמל אחדותה. סעיף 9 לחוקה קבע כי יפן תהיה מדינה פציפיסטית, ולעולם לא תנקוט עוד אלימות צבאית.

יפן יצאה לדרך חדשה, לא בלי בעיות והתנגדויות. אלה נמשכות היום – ביקורת שלעיתים באה לידי ביטוי בצורה קשה ואלימה (כמו בהפגנות נגד חידוש הסכם ההגנה בין יפן וארצות הברית ב־1960 ו־1970). עם זאת, יפן קיבלה לחלוטין את מדיניות הפציפיזם וראתה בה את האפשרות הנכונה ביותר, ההולמת תהליכים חברתיים וכלכליים שהתרחשו בה במחצית השנייה של המאה העשרים ונמשכים גם במאה העשרים ואחת. תקציב הביטחון של יפן הוגבל ל־1% מן התל"ג. זהו אמנם תקציב עצום (כמעט כפליים מתקציב הביטחון של ישראל), אך הוא מושקע רובו ככולו באמצעי הגנה, מכיוון שהחוקה היפנית אוסרת על הקמת צבא התקפי. הכיבוש האמריקאי ביפן תם ב־1952 וכוחות הברית נסוגו, אך צבא ארצות הברית השאיר בסיסים רבים באתרי מפתח לאורכה ולרוחבה של יפן במטרה להגן עליה אם תותקף.

למרות הקשיים וההשלכות מרחיקות הלכת על ההיסטוריה של יפן החדשה, הצלחתה ושגשוגה בשמונים השנים האחרונות הן פועל יוצא של קבלה מושלמת של תבוסתה במלחמה והשלמה עם מדיניות הפציפיזם. היפנים הבינו כי הדרך הצבאית דרדרה אותה לתהומות, ואילו הכניעה והכיבוש האמריקאי אפשרו לה לצאת לדרך חדשה. בעשורים האחרונים, ובמיוחד בעת כהונתו של ראש הממשלה אַבֶּה שינְזוֹ בשנים 2012–2020, ניכרה מגמה ביקורתית נגד סעיף 9 של החוקה ודרישה לבטלו או לנסחו מחדש – תהליך שנובע מתוך חרדה גוברת מפני התעצמותה של סין ואיומים מצידה של קוריאה הצפונית. אולם הכוחות המתונים בפרלמנט היפני, על שני בתיו, עדיין אווזים ללא פשרה בעמדה הפציפיסטית ושומרים על יציבות פנימית בעניין זה.^[7]

גם שווייץ וגם יפן הגיעו אל הניטרליות והפציפיזם לא מתוך בחירה אלא מתוך תבוסה וכניעה, שהובילו את ראשי המדינות לכפור ביכולתו של הכוח הצבאי להביא תועלת והישג. שתי המדינות יצאו לדרך חדשה של שגשוג והצלחה בעקבות התבוסה וההבנה כי כוח ודרך צבאית אינם המענה הנכון, למרות שביפן לפחות נמשכים עדיין המאבקים הפוליטיים והוויכוח ביחס לנוכחות הצבאית האמריקאית על אדמתה וביחס לחוקה הפציפיסטית, גם שמונים שנה לאחר תום המלחמה ו־78 שנים לאחר חתימת החוקה החדשה – יותר ממספר השנים שבהן הייתה אימפריה אגרסיבית ואימתנית.

תבוסה מוכחשת

מלחמת ששת הימים ציינה ניצחון בזק מוחלט וברור של ישראל על מדינות האזור. האופוריה שטפה את הארץ, ואלבומי ניצחון פורסמו ושיקפו את תחושת הרוממות שאחזה בישראלים. ואולם כיום, רבים רואים את אותו ניצחון צבאי ואת האופוריה שהביא עימו כנקודת ההתחלה של תהליך סחרור שנמשך עד

היום. כבר במהלך ימי המלחמה היו מי שזיהו את הפוטנציאל ההרסני של הניצחון: תנועת מצפן הגיבה בהפגנות ציבוריות כבר ב־8 ביוני, תוך כדי הקרבות, ויצאה נחרצות נגד המלחמה והכיבוש.^[8] במהלך השנים שחלפו מאז, רבים אחרים גילו כי רגעי הניצחון והאופוריה היו הזרע שנטמן והביא להתדרדרותה של ישראל לעבר פילוג פנימי הנשען על אופני הבנת אותו ניצחון והשלכותיו האזוריות ולעבר הקיטוב החברתי שחל בה בעקבות ההכחשה הנמשכת של הסכסוך הישראלי-פלסטיני.^[9] הטעם המתוק של הניצחון התפוגג במהרה, גם אם היו רגעים של שיכרון כוח, כמו למשל מלחמת 12 הימים מול איראן ביוני 2025. בפועל, לאחר הניצחון של 1967 ישראל לא חזרה אל דימויי ניצחון ואפילו לא לתחושת ניצחון; אולי היא שחזרה רק יכולת להתגבר בהצלחה על כישלון צבאי. מלחמת 1973 נגמרה בתחושת החמצה צורבת שבהמשך הביאה למהפך חברתי ולחילופי שלטון. לעומת זאת, תחושת הניצחון בצד המצרי, כניסתם של כוחות מצריים לחצי האי סיני והשתלטות על הגדה המזרחית של תעלת סואץ, וההכרה החלקית של ישראל בתבוסתה באותה מלחמה לאחר הקרבות האבודים בחווה הסינית, יצרה את ההזדמנות לכונן הסכם שלום עם מצרים – שהוא בוודאי הישג מדיני גדול יותר מכל מה שיכלו להשיג הטנקים בגולן או ביצורי קו בר־לב.

ב־1982 נכנסה ישראל אל הבוץ הלבנוני ונשארה שם עשרים שנים, ובפועל ממשיך גם כיום; האינתיפאדה שפרצה בסוף 1988 הובילה את ישראל למאבק גלוי ואלים נגד הפלסטינים בהנהגתן של קבוצות שונות – אש״ף, החזית העממית לשחרור פלסטין וחמאס. השאלה הפלסטינית לא נעלמה, ובכל סבב מלחמות, קרבות ומאבקים מזוינים היא רק הלכה והתעצמה, הציבה עצמה בחזית הקיום וחייבה את החברה הישראלית להתייחס אליה ולשלם מחירים קשים. הקולות ההולכים ומתעצמים מן החוץ – החלטותיו של בית הדין הבינלאומי בהאג, הפגנות הסטודנטים בקמפוסים בארצות הברית או המשטים של פעילים המבקשים להביא סיוע לעזה – הביאו לבידודה של ישראל. היא מתבצרת בתחושה עצמית של צדק ומסרבת להכיר בנסיבות העולמיות הרחבות יותר של הסכסוך הישראלי-פלסטיני ובהשלכותיו מרחיקות לכת. מאז 1967, כל המאמצים לניצחון הביאו לכישלונות בדרגה כזו או אחרת, העצימו את הסכסוך והכניסו את החיים האזרחיים בישראל לליבת המאבק, ובד בבד שללו את הגישה הפונקציונלית שביקשה להרחיק את העורף מן המלחמה.

עם חתימת ההסכם בין ישראל וחמאס באוקטובר 2025 נכנס הצבא האמריקאי אל הזירה, בחסות ממשל טראמפ, השולט כעת בכל הקשור לניהול המתחולל ברצועת עזה בימים אלו. בתוך המסכת הבלתי גמורה של התשוקה הישראלית ל"ניצחון מוחלט", המציאות טופחת על פנינו בדמות שרשרת של תבוסות עקרוניות וכישלון מתמשך בכל הנוגע לטיפול המוסרי, המדיני והפרקטי בשאלת הזהות הפלסטינית ונוכחותה. מרכז התיאום האמריקאי בקריית גת, כמו דומיו באוקינאווה ובאזור הגבול המפורז בין קוריאה הדרומית לקוריאה הצפונית, הוא סממן נוסף של השלכותיהם הגלובליות ורחוקות הטווח של מאבקים אזוריים, והוא ממחיש כיצד הכוח שהיה לארצות הברית לאחר מלחמת העולם השנייה לא פג גם היום.

בספר **הגבר המובס**, הדן בדימויי מלחמת וייטנאם בקולנוע האמריקאי, כותבת רעיה מורג כי תבוסה היא לעולם מוכחשת, וכי הצורך לדבוק בתשוקה לניצחון מסווה את התבוסה בפועל. זאת ועוד, מורג טוענת שחווית התבוסה כרוכה בתחושת אובדן, ועל כן היא קשורה בעבותות גם לקונסנזוס הגברי-

לאומי.^[10] מלחמת וייטנאם, המלחמה הפוסטמודרנית הראשונה, העלתה את הבלבול בין אזרחים ללוחמים, בין צפון לדרום; יכולת ההבחנה הברורה באויב קרסה. המלחמה בעזה הביאה היבט זה אל הקצה: אתרים אזרחיים כמו בתי חולים הפכו לבסיסי חמאס, וההפצצות הנמשכות פגעו באזרחים ובמחבלים ללא יכולת הבחנה. גם הירי בחטופים שהצליחו לברוח התרחש באותו לימבו של חוסר הבחנה בין אויב לאוהב.

מורג מתארת כיצד היטלטלותה של הזהות הגברית בין דמות הצייד המוביל והמנצח ובין דמותו של השבוי המובס וחסר האונים היא נרטיב עקרוני בהבנת התבוסה.^[11] מיתוס הגיבור נשחק מול דמותו של השבוי, והצורך להצילו מביא לידי תבוסה אידיאולוגית של ניצחון בקרב לטובת משא ומתן שמחזיר את החטופים החיים. אין ספק שהקול הנשי, כמו זה של עינב צנגאוקר ואימהות אחרות שניצבו בחזית הדרישה להשבת החטופים, הפך למייצג של התועלת שבתבוסה בקרב ובהסכמה לשיתוף פעולה. בעוד המשתוקקים לניצחון מוחץ נאלצים להסתפק בסדרה של ניצחונות קטנים בדרך, נראה כי אלה הם רק צעדים קטנים בתוך המהלך הכולל, הדורש מישראל להכיר בתבוסה רעיונית של השתלטות חסרת פשרות על המרחב תוך דחיקת האחר. במקום זאת ניתן להתחיל בשלב חדש, שייבנה על ערכים מוסריים שיאפשרו לנטוש את התשוקה לניצחון ולהתקרב לאפשרות של תבוסת האידאולוגיה הלוחמנית ("ספרטה", בלשונו של ראש הממשלה), תבוסת התפיסה המייחסת לנו צדק מוחלט ושוללת את נקודת מבטו של האחר. יש צורך לייצר במקומה מהלך כולל ועקרוני, הדן בנוכחותם של היהודים בישראל לצד זכויותיהם של הפליטים הפלסטינים.

בהקשר הישראלי, שאלת אפשרותה של תבוסה היא שאלה רגישה. ראש הממשלה נתניהו תר במשך זמן רב אחר "תמונת הניצחון" שתקבע את האפשרות של ניצחון כצדק, הצלחה ותחושת ערך עצמי. אפשרות התבוסה אינה עולה על דעתם של הישראלים, בוודאי לא הפוליטיקאים ומנהיגי המדינה. מאמר זה נכתב, בזירות המתבקשת, על מנת להעלות את האפשרות של דימוי חלופי – "תמונת תבוסה" שתאפשר לנו לחשוב אחרת, להביא בחשבון את אפשרותה של תבוסה אידאולוגית שבעקבותיה נוכל להיחלץ מן ההסתבכות האינוסופית שבה אנו שרויים.

זוהי מחשבה מאיימת ולא שגרתית. היא עשויה לעורר התנגדות חריפה; מהלך כזה מסמן את כל הכישלון שבעולם. ועם זאת, יש מקום לחשוב בשבחי התבוסה, משום שהיא עשויה אולי לייצר מפנה נדרש ברצף האירועים, ואחריתם יכולה להיות מוצלחת לאין ערוך ביחס לראשיתם. ייתכן כי ההודאה בכישלון המאבק לניצחון על הפלסטינים, וקבלת זהותם כחלק בלתי נפרד מן הזהות הציונית האתית – זהות שעומדת לידה וזכאית לכל הכרה, עזרה ושיקום – יהוו את הפתרון ואת הניצחון האמיתי: ניצחון רוח השלום וחיים מוסריים, זה לצד זה.

[1] ↑ Amy Nelson Burnett and Emidio Campi (eds.), *A Companion to the Swiss Reformation, 1519–1575*, Leiden and Boston: Brill, 2016, pp. 43–44; Eric Niderost, "Ancient Tactics Tested" [blog post], Total War Center, October 15, 2006; Desmond Seward, *Prince of the Renaissance: The Golden Life of Francois I*, New York: Macmillan, 1973

[2] ↑ James Blake Wiener, "The Zurich Art Controversy: Ferdinand Hodler and the Swiss National Museum," Blog of the Swiss National Museum, March 14, 2022

[3] ↑ Niklaus Manuel Güdel, "The Medium of Photography in the Service of the Painter Ferdinand Hodler," in Hans-Peter Wipplinger, *Ferdinand Hodler: Elective Affinities From Klimt to Schiele*, Köln: Walther König, 2018, pp. 114–131; William Hauptman, *Hodler*, Milano: Five Continents Editions, 2007, image 26; Katharina Schmidt, "Hodler's Historical Paintings (Marignano, Jena, Hanover)," in Katharina Schmidt (ed.), *Ferdinand Hodler: A Symbolist Vision*, Berlin: Hatje Cantz, 2008, pp. 346–361

[4] ↑ John W. Dower, *Embracing Defeat: Japan in the Wake of World War II*, New York: W. W. Norton, 1999

[5] ↑ רסטורציית מייג'י היא המהפכה היפנית שבה חוסל שלטון הסמוראים, השוגון הופל, ומעמדו של הקיסר כשליט פוליטי הושב על כנו. מושג הרסטורציה מתייחס אפוא להחזרת שלטון הקיסר, שבפועל היה חסר תוקף פוליטי מאז נפילת שושלת הֵיאָן (1185).

[6] ↑ US National Archives, "Japanese Signs Final Surrender – 1945", YouTube, April 6, 2010

[7] ↑ Ulv Hanssen, "The Chinese 'Hypothetical Enemy': Japan Rehabilitates a Problematic Prewar Label," *Asia Pacific Journal: Japan Focus* 22(4), 2024, Article 5841

[8] ↑ ניצה אראל, **מצפן: המצפון והפנטזיה**, תל אביב: רסלינג, 2010, עמ' 47–66.

[9] ↑ יגיל לוי ויואב פלד, "השבר שלא היה: הסוציולוגיה הישראלית בראי מלחמת ששת־הימים", **תיאוריה וביקורת** 3, 1993, עמ' 115–128.

[10] ↑ רעיה מורג, **הגבר המובס: קולנוע, טראומה, מלחמה**, תל אביב: רסלינג, 2011, עמ' 141.

[11] ↑ שם, עמ' 142–143.

אילת זהר היא פרופסור חברה בחוג לתולדות האמנות באוניברסיטת תל אביב. זהר מתמחה במחקר
וכתיבה על צילום ואמנות עכשווית ביפן.
